

Opole 15 grudnia 2020 r.

Prof. dr hab. Krzysztof Zuba
Instytut Nauk Politycznych i Administracji
Uniwersytet Opolski

OCENA DOROBKU ORAZ OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO DR MONIKI SUS W
POSTĘPOWANIU O NADANIE STOPNIA DOKTORA HABILITOWANEGO W
DZIEDZINIE NAUK SPOŁECZNYCH, DYSCYPLINIE NAUKI O POLITYCE I
ADMINISTRACJI

Informacje o Habilitantce

W swoim życiorysie naukowym doktor Monika Sus może wykazać dwa stopnie magistra oraz jeden doktora. Po odbyciu pięcioletnich, równoległych studiów, uzyskała w 2004 r. stopnie magistra: pierwszy – na kierunku Stosunki Międzynarodowe na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego, drugi – na kierunku Stosunki Międzynarodowe (specjalizacja Handel Zagraniczny) na Wydziale Gospodarki Narodowej w Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu. W 2009 r. uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w Instytucie Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego, na podstawie dysertacji „Doradztwo w polityce zagranicznej Polski i Niemiec. Między nauka a polityką”. Już ten początkowy etap jej rozwoju naukowego wskazuje na spójność zainteresowań badawczych. Należy podkreślić, że jej macierzysta uczelnia – Uniwersytet Wrocławski uznawana jest za jeden przodujących ośrodków badań i kształcenia akademickiego w zakresie nauk politycznych i stosunków międzynarodowych w Polsce.

Również jej dotychczasowa kariera zawodowa wpisuje się ten model koherentnej ścieżki rozwoju. Po studiach magisterskich zatrudniona została w Centrum Studiów Niemcoznawczych i Europejskich im. Willy’ego Brandta będącego jednostką Uniwersytetu Wrocławskiego. Od 2015 r. przez cztery lata była pracownikiem Hertie School z siedziba w Berlinie. W 2019 r. została zatrudniona na stanowisku adiunkta w Instytucie Nauk Politycznych Polskiej Akademii Nauk. Jak dowodzą tego publikacje z tego okresu szczególnie owocnym okresem rozwoju naukowego habilitantki był okres pracy w Hertie School.

Należy do tego dodać znaczącą aktywność Habilitantki w zakresie staży i pobyków studyjnych w szeregu renomowanych ośrodkach naukowych, przede wszystkim europejskich. W tej liczbie można wymienić: Europejski Instytut Uniwersytecki we Florencji, Uniwersytecie Poczdamskim, Uniwersytet w Lipsku, Uniwersytet w Pittsburgu, Uniwersytecie w Montrealu, Technicznym Uniwersytecie w Chemnitz.

Dotychczasowa kariera zawodowa, a wcześniej – uzyskane stopnie naukowe – układają się w konsekwentną ścieżkę naukową, w ramach której dr Sus sukcesywnie rozwijała swoje zainteresowania badawcze. Wniosek o nadanie stopnia doktora habilitowanego jest ich naturalną konsekwencją, a nie – jak często bywa – zwieńczeniem. Dowodzi tego również forma wniosku habilitacyjnego, oparta na cyklu publikacji (głównie artykułów naukowych). Są one pokłosiem rozwijanych zainteresowań i badań Habilitantki. Tym bardziej należy podkreślić spójność cyklu publikacji składającego się na osiągnięcie, którą należy wiązać z konsekwencją dotychczasowej ścieżki naukowej.

Ocena dorobku naukowego

Doktor Monika Sus wykazuje obszerny dorobek naukowy. Pomijając w tym miejscu publikacje składające się na osiągnięcie naukowe stanowiącego podstawę wniosku habilitacyjnego, Habilitantka wymienia trzy dodatkowe obszary badawcze:

- Doradztwo w polityce zagranicznej w Polsce;
- Polityka zagraniczna Polski;
- Relacje polsko-niemieckie.

Pierwszy ze wskazanych obszarów ściśle powiązany jest z pracami nad doktoratem, następnie zaś stanowił formę zdyskontowania badań z tego okresu w formie publikacji naukowych. Drugi obszar odnoszący się do polityki zagranicznej Polski, obejmuje siedem publikacji, w tym: redakcję naukową monografii, pięć rozdziałów w monografiach oraz jedną publikację popularyzującą. Ta część dorobku naukowego Habilitantki stanowi odgałęzienie i do pewnego stopnia pochodną głównego nurtu zainteresowań. Dowodzi tego nie tylko ograniczona liczba publikacji z tej problematyki, ale również brak artykułów publikowanych w czasopiśmie. Podobny charakter mają publikacje nawiązujące do ostatniego z wykazanych nurtów badań Habilitantki – relacji polsko-niemieckich. W odniesieniu do tej problematyki zwraca uwagę fakt, że odnoszące się do niej publikacje pochodzą ze wcześniejszego okresu kariery naukowej dr Sus.

Dorobek naukowy Moniki Sus lokujący się poza głównym nurtem badań dowodzi konsekwentnej strategii rozwojowej. Z jednej strony nie sposób zarzucić Habilitantce rozproszenia zainteresowań naukowych. Publikacje te bowiem mieszczą się w ramach problematyki międzynarodowej skorelowanej z polityką europejską. Z drugiej strony dwa ze wskazanych segmentów (polityka zagraniczna Polski, relacje polsko-niemieckie) stanowią perspektywnie dobry punkt wyjścia do bardziej rozbudowanych studiów.

Ocena osiągnięcia naukowego

Drugim, oprócz posiadania stopnia doktora, warunkiem uzyskania stopnia doktora habilitowanego jest wykazanie się osiągnięciem naukowym – w przypadku dr M. Sus stanowi je cykl „powiązanych tematycznie artykułów naukowych”, które zostały ulokowane w ramach wspólnego konceptu: „Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Unii Europejskiej po 2009 r. z perspektywy instytucjonalizmu i studiów nad przyszłością”. Cykl obejmuje łącznie 13 artykułów. Biorąc pod uwagę, że ustawa wymaga jedynie ‘powiązania tematycznego’, można stwierdzić, że przedstawione pod ocenę recenzyjną osiągnięcie cechuje się daleko idącą spójnością, nadającą przedłożonemu cyklowi artykułów cechy przemyślanego, konsekwentnie zrealizowanego i ‘domkniętego’ projektu badawczego.

Ocena merytoryczna zawartości artykułów składających się na osiągnięcie naukowe, nakazuje uznać, że wyrażony w ustawie wymóg, aby przedstawione publikacje stanowiły „znacznym wkład w rozwój określonej dyscypliny” został w przypadku recenzowanego zbioru spełniony z nadatkiem. W formalnym wymiarze dowodzi tego choćby ranga czasopism w których Habilitantka opublikowała artykuły składające się na osiągnięcie naukowe. Są to niemal wyłącznie renomowane czasopisma międzynarodowe, w tym tak uznane periodyki jak: „Journal of Common Market Studies”, „Journal of European Integration”, „British Journal of Politics and International Relations”, „Contemporary Security Policy”, „Geopolitics” czy „International Politics”. Niebezpieczne będzie w tym miejscu przypomnienie, że czasopisma te cechują się nadzwyczaj rygorystycznym systemem selekcji składanych do nich publikacji, a nade wszystko recenzji dokonywanych przez badaczy o renomie międzynarodowej.

Szczegółowa lektura zawartych w ramach osiągnięcia artykułów prowadzi do konkluzji, że są to publikacje o wysokim poziomie naukowym, eksplorujące oryginalne założenia i koncepcje badawcze. Metodologiczna podstawa tych publikacji dowodzi gruntownego przygotowania naukowego Habilitantki, jej kreatywności, a nierzadko innowacyjnego podejścia do badanych kwestii.

W ramach cyklu można wyodrębnić trzy główne wątki w odniesieniu do polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE:

- analiza uwarunkowań,
- teoretyczne i metodologiczne propozycje ujęcia problemu,
- analiza predykcyjna.

Należy zastrzec jednakże, że są to wątki, które dość umownie można przypisać do konkretnych artykułów, a częściej do ich poszczególnych części. Nie zmienia to faktu, że obecność takich wątków nadaje wielowymiarowego charakteru przedstawionemu osiągnięciu, co w pewnym sensie odpowiada uporządkowanej strukturze pracy zwartej. Rezygnując z omawiania wszystkich artykułów cyklu, warto pokusić się o wskazanie wybranych pozycji z każdego z trzech wątków. Pozwoli to dokonać rzeczywistej oceny ich koherentności w ramach cyklu, a jednocześnie pozwoli zweryfikować zasadność postawionych hipotez i celów badawczych.

Pierwszy aspekt dominuje w sześciu z ujętych w ramach osiągnięcia artykułach naukowych. W opracowaniu „Polish Role in Shaping the EU Foreign and Security Policy during its Council Presidency in 2011” („Yearbook of Polish European Studies”, 2004, t. 7, ss. 191-2008) autorka wskazuje, że pomimo istotnych ograniczeń w ramach rotacyjnej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej, sprawujące tę funkcję państwa mogą skutecznie korygować cele UE w zakresie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Polska, która sprawowała prezydencję w drugiej połowie 2011 r., szczególną uwagę skupiła na polityce wschodniej, zaś jej prezydencja przyczyniła się do większego zaakcentowania wymiaru wschodniego w ramach agendy UE. Problematykę polskiej prezydencji – jej ograniczeń, ale i szans na zaakcentowanie własnych priorytetów autorka (wraz z I. P. Karolewskim i T. Mehlhausenem) kontynuuje i rozwija w „The Polish EU Council Presidency in 2011: Master or Servant?” („Journal of European Integration”, 2015, vol. 37, no. 6, ss. 667-684). To samo podejście obecne jest w studium „Member States as Strategy-Maker or Strategy-Taker? Analysis Polish Involvement in the Development of the EU Global Strategy” („Polish Political Science Yearbook” 2016, t. 45, ss. 337-350). Tym razem analiza koncentruje się na uwarunkowaniach polskiego stanowiska wobec ogłoszonej w 2016 r. Globalnej Strategii UE. Autorka analizując uwarunkowania, potencjał i możliwości Polski jak członka UE kreśli perspektywę wykorzystania zapisów Strategii przez Polskę, co może skutkować upodmiotowieniem jej roli w polityce zewnętrznej UE lub też bierną postawą Polski (rola przedmiotowa) przy zaangażowaniu innych państw członkowskich. Analiza przypadku, stanowiąca podstawę tego artykułu została zastosowana również w kolejnym współautorskim (z C. Nitoui) studium opublikowanym na łamach

prestżowego „Journal of Common Market Studies” (2016, vol. 55, no. 1, ss. 71-86). Misja Pata Cox’a i Aleksandra Kwaśniewskiego na Ukrainie w 2013 r. została uznana jako przykład wzrostu aktywności Parlamentu Europejskiego w zakresie polityki zagranicznej UE. W konkluzjach autorzy uznają, że może to stanowić ciekawy casus, wzmacniający tak legitymację UE jak i efektywność w zakresie jej polityki zagranicznej. W nurcie analizy uwarunkowań decydujących o efektywności polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE należy ulokować również artykuł „Institutional innovation of EU’s foreign policy” („International Politics”, 2019, t. 56, nr 3, ss. 411-425). Autorka dokonuje analizy dostępnych zasobów, możliwości ich wykorzystania oraz implementacji założonych celów i strategii w warunkach zmiany otoczenia międzynarodowego. Analiza prowadzi ją do wniosków, że istniejące zasoby oraz możliwości instytucjonalne, choć są ograniczone, to jednak wystarczające dla skutecznej realizacji celów UE. Za główny czynnik, decydujący o efektywności w wykorzystaniu zasobów i realizacji celów, uznaje wolę, determinację oraz zgodność celów państw członkowskich.

Analiza tej części cyklu pozwala stwierdzić, że autorka dokonała wszechstronnej analizy uwarunkowań polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE, co stanowi warunek sine qua non kolejnych sekwencji procesu badawczego.

Drugi aspekt – jak już wspomniano – związany jest ze stworzeniem siatki teoretycznej. Ten element ujawnia się we wzmiankowanym powyżej artykule „The Polish EU Council Presidency in 2011: Master or Servant?”. Ewaluacja polskiej prezydencji została dokonana w perspektywie trzech podejść: instytucjonalnego, behawioralnego oraz wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań. W analizie nie tylko dokonano oceny możliwości (na ogół ograniczonych) i efektywności (na ogół dużej) polskiej prezydencji, ale zaoferowano również siatkę teoretyczną dla ewaluacji prezydencji innych państw. Z kolei w artykule „Inventors and Gatekeepers? The EU Member States and the European External Action Service” (Journal of Regional Security”, 2016, t. 11, nr 1, ss. 55-74) autorka wyodrębnia dwie kategorie postaw państw członkowskich UE wobec polityki zewnętrznej UE. Trzy wybrane przykłady (Niemcy, Wielka Brytania, Polska) oparte są na krzyżowej analizie przypadku, nie pretendując do całościowego i systematycznego ujęcia, stanowią jednak propozycję teoretyczną możliwą do zastosowania i weryfikacji na kolejnych przykładach. Propozycję teoretyczną, zbudowaną zarówno na kanwie jak i w odniesieniu do analizy polityki zewnętrznej UE, zawiera w sobie artykuł „Wysoki Przedstawiciel Unii Europejskiej do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa jako przedsiębiorca polityczny. Propozycja podejścia badawczego” („Rocznik Integracji Europejskiej”, 2019, t. 3, ss. 61-72). Jak mówi tytuł jest to propozycja zastosowania określonej konstrukcji teoretycznej, a nie jej zastosowanie. Pod tym względem tekst jest jakby

niedopowiedziany – wartość tej propozycji można by bowiem ocenić dopiero z perspektywy jej implementacji.

Podsumowując ten wątek należy stwierdzić, że autorka wykazała w przedstawionym jako osiągnięcie cyklu artykułów solidne podstawy teoretyczne, ukazujące nie tylko warsztat naukowy, ale również elokwencję i kreatywność niezbędne do analizy politologicznej badanych zjawisk.

I wreszcie trzeci segment – publikacje w jego ramach skupiają się na analizie predyktywnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE. W dwóch artykułach: „Towards the European Union’s Foreign Policy 2025. Taking stock of the Dahrendorf Foresight Project” („Global Policy”, 2018, t. 8, ss. 115-125) i „Setting the scene for alternative futures for European Union’s foreign policy 2025” („Futures. The Journal of Policy Planning and Futures Studies” 2018, t. 97, s. 1-5) autorka prezentuje założenia programu badawczego, którego celem jest określenie możliwych scenariuszy rozwojowych europejskiej polityki zagranicznej. Metodologiczne aspekty budowy scenariuszy prognostycznych zostały z kolei przedstawione w artykule „Theory infused and policy relevant – On the usefulness of scenario analysis in IR studies” („Contemporary Security Policy”, 2020, współautor: M. Hadeed). Artykuł ten rozbudowuje teoretyczną i metodologiczną bazę niezbędną do krytycznego prognozowania procesów w zakresie stosunków międzynarodowych, zatem i polityki zagranicznej UE. I wreszcie ostatni artykuł, który można ulokować w tym nurcie stanowi próbę implementacji rozwijanych wcześniej narzędzi prognostycznych (Post-Brexit EU/UK security cooperation: NATO, CSDP+ or ‘French Connection’?, „British Journal of Politics and International Relations” 2019, t. 20, nr 4, ss. 846-863). Celem artykułu jest analiza konsekwencji, jakie może przynieść opuszczenie UE przez Zjednoczone Królestwo dla współpracy obronnej w ramach Unii.

Ta część dorobku wskazanego jako osiągnięcie niezbędne w procedurze habilitacyjnej stanowi trzeci domykający całość komponent. Decyduje on jednocześnie o spójności całości oraz całego projektu przedstawionego pod osąd recenzentów. Pozwala to uznać osiągnięcie naukowe jako znacząco poszerzające wiedzę i rozumienie procesów związanych z rozwojem polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE oraz wytyczającym nowe pola eksploracji naukowej w tym zakresie. Szczegółowa analiza zawartości artykułów uwzględnionych w zakresie cyklu nakazuje uznać, że spełnia on wszystkie kryteria wymagane w procedurze o nadanie stopnia doktora habilitowanego: jest spójny, kompletny, o znaczącej wartości poznawczej.

Habilitantka niestety nie wykazała listy konferencji naukowych i prezentowanych referatów, które bezpośrednio związane są z problematyką prezentowaną w ramach cyklu. Co

prawda ustawa nie nakłada na kandydata do stopnia doktora habilitowanego takiego wymogu, ale taka informacja dała by bogatszy obraz jej aktywności naukowej związanej z projektem odzwierciedlonym w ramach cyklu. Z informacji zawartych w Autoreferacie wynika jednak, że była ona aktywnym uczestnikiem wielu konferencji, a często też była ich pomysłodawczynią i organizatorką.

Osiągnięcia dydaktyczne i organizacyjne

Habilitantka wykazuje się znaczącym doświadczeniem dydaktycznym. W ogólnym ujęciu obejmuje on trzy okresy:

- 2006-2014 na Uniwersytecie Wrocławskim prowadziła osiem przedmiotów na studiach licencjackich i magisterskich. Ich tematyka dotyczyła przede wszystkim dwóch powiązanych z sobą tematów: stosunków międzynarodowych (Wprowadzenie do stosunków międzynarodowych, Organizacje międzynarodowe, Współczesna dyplomacja) oraz integracji europejskiej (Wprowadzenie do integracji europejskiej, Instytucje i procesy decyzyjne Unii Europejskiej, Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Unii Europejskiej). Dwa przedmioty (Prezentacje publiczne, Organizacje pozarządowe w Polsce i w Niemczech) wykraczają poza te segmenty tematyczne.

- 2006-2016 w ramach programu „Kulturweit” prowadzonego przez UNESCO i Urząd Spraw Zagranicznych Republiki Federalnej Niemiec, dr Monika Sus uczestniczyła w ponad 40 seminariach organizowanych w 15 państwach z zakresu wielokulturowości i zarządzania konfliktami.

- od początku 2019 r. wykłada przedmiot „EU’s foreign and security policy” w Krajowej Wyższej Szkole Administracji Publicznej”.

Dotychczasowe doświadczenie dydaktyczne Habilitantki należy uznać za znaczące. I w tym przypadku należy podkreślić spójność tematyki prowadzonych, która jest tożsama z problematyką podejmowaną w jej pracy naukowej. Należy podkreślić, że tak daleka spójność aktywności dydaktycznej i naukowej nie jest częsta w odniesieniu do młodszych pracowników naukowych w Polsce.

Znacząco przedstawia się aktywność organizatorska Habilitantki. W latach 2008-2020 wykazała ona 12 różnorodnych inicjatyw, których była organizatorem lub współorganizatorem. Większość z tych inicjatyw związanych była z organizacją seminariów i konferencji naukowych. Działalność w tym zakresie należy dopełnić czterema ekspertyzami i wieloma wystąpieniami w debatach politycznych i panelach eksperckich. Aktywność organizatorską

oceniam jako dużą – co najmniej raz w roku Habilitantka organizuje lub współorganizuje znaczące wydarzenie o charakterze naukowym, eksperckim lub popularyzującym.

Wniosek końcowy

Przedstawiona ocena jest jednoznacznie pozytywna. Przedstawione do recenzji dorobek naukowy, wydzielone w jego ramach osiągnięcie naukowe, aktywność dydaktyczna i organizatorska, należy ocenić bardzo wysoko. Systematyczne i dogłębne zbadanie nadesłanej dokumentacji naukowej pozwala mi na sformułowanie jednoznacznie brzmiącego wniosku, iż dr Monika Sus spełnia wszystkie kryteria niezbędne do uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego wymagane ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U., 2018, poz. 1668). Wniosuję zatem o dalsze procedowanie Jej wniosku o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Krzysztof Zuba

